

žejna zver temne hoste pohlevno ovco iskal, ropal in klal. Ko se je to po Evropi z nedolžno krvjo napojeni godilo, sijalo je srbskemu narodu milo solnce pravice in človečanstva pod slavnim rodnom Nemaničev. Ko je po Evropi edina pravica „telesna snaga“, moč močnejega (Faustrecht) veljala, imel je srbski narod lepe svoje narodne postave že od pamtiveka, pred katerimi so vsi enaki bili in narod se je sam po njih sodil. Imel je svoje državne in cerkvene zakone, ktere je pozneje slavni car Dušan silni svojemu narodu pismeno za „državni zakonik“ izdal.

Da! slavni Denton se je mogel prepričati, ako je hotel vrisk in javk nesrečnih v turški sužnosti zdiha-jočih in pomoči čakajočih kristijanov slišati, da kristijanska Evropa, ktera divjim Turkom civilizacijo tako prijazno ponuja in kristijane tako zveličavno kulturo razširjajoča s silo pod jarmom sužnosti drži, da ona na zapadu Kristusa moli, ali na iztoku mu, kakor Srbin pravi: v obraz pluje! Dr. Jan. Podliščekov.

Kratkočasno berilo.

Franc Ljublančič — strah Turkom.

Črtica iz časa turških vojsk.

Spisal Ivan Zarnik.

Bere se tu in tam, kako so ob času, ko je Turek po Slovenskem divjal, posamesne osebe manjši ali večji množici Turkov se junaško zoperstavljale, jim tako ali tako nasprotovale ter jim večkrat z zvižajo gotovo pogubo naklonile.

Ako bereš Trdinovo „Zgodovino slovenskega naroda“, nahajaš ondi mnogokrat, da se o tej ali uni osebi kaj junaškega pripoveduje. Eden izmed tistih, ki so Turka prav vrlo vkanili in našeškali, bil je Fr. Ljublančič.

Korenjak ta zagledal je luč Božjo v neki vasi na Notranjskem. Bil je neizrečeno velike postave, jako čvrst in zelo zelo predrzen in pogumen. Ni čuda tedaj, da se ga je vse balo. Ako je bil štempihar naš v družbi z domačimi fanti in jim je kaj prišlo navskriž, dragi bralec, nič ti preveč ne rečem, ako pravim, da se sam ni bal vseh njegovih nasprotnikov, če jih je tudi bilo cela kopa. Še bolj pogumen kot proti domačim fantinom bil je Ljublančič proti fantom kake tuje vasi. Kedar se je se temi zapletel v kak kavs in ravs, takrat je pa še posebno vrlo svoje fizične moči znal rabiti. Ker jih je večkrat tu in tam dobro „nažajfal“, zato je jel sloveti štempihar naš noter v deveto vas.

Zdi se mi, dragi bralec! da si natihoma domišljuješ, da je Ljublančič morda večkrat kakega protivnika za vselej v krtovo deželo poslal. Pa prosim te, da junaka našega ne obsodiš prehitro na vislice, kajti vkljub vsi moči, ktero je nosil on v svojih plečutih, mora se reči, da je junak naš posebno zato vsega občudovanja vreden, ker nikdar ni rabil svoje moči tako silovito, da bi bil kedaj kateremu presrbečo kožo preveč namazal. Če je bil, postavimo, kterikrat primoran, se kakim sitnežem braniti, vedel jih je vsakemu primerno naštet; nobenemu jih ni več naložil, kakor je vedel, da jih lih more nesti. To je pa menda zato tako storil, da ta ali uni ni drugemu bil zavidljiv, češ: „uni jih je več dobil ko jaz!“

To je bilo treba povedati radovednim bralcem „Novic“, da poznajo našega junaka. Naj sledi po tem ovinku jedro naše povesti.

Fr. Ljublančič živel je oni čas, ko se je še grozoviti Turek po naših milih pokrajinah vlačil sèm ter tjà. Neko leto se je priplazil Turčin tudi do sosedne vasi našega Ljublančiča in v rojstno vas njegovo. Ko

sovaščani našega junaka zasledijo, da se Turek vasi bliža, vsi se poskrijejo, le eden izmed njih ne. Koga da mislim, lahko ti je uganiti, dragi bralec. Turki, v vasi živega krsta ne zasledivši, jamejo prav pridno pleniti po hišah. Tudi v hišo Ljublančiča se priklatijo. Toda tukaj so jo naleteli!

Naš junak je brez vse skrbi v hiši za mizo sedel iz svoje kratke pipice tobak puhal ter fižol lušil, da bi si ga djal za južino kuhati (kajti danes si je mogel naš junak sam južino preskrbeti, ker so se vse kuharice pred Turkom poskrile.) Kar se pripodijo Turki v hišo. Bilo jih je 6. V tem hipu ima naš junak neko prav težko gorjačo v svoji krepki desnici, ter se zaletí med Turke enako volku, kedar plane med „koštrune.“ Turki, katerim je Ljublančičeva gorjača jela tako naglo padati po büticah in plečih, se hitro obrnejo ter bi radi se izmuzali iz hiše in se tako odtegnili Ljublančičevi gorjači, toda Turkom naš vrli junak ni hotel dati „pardon“, kterege je rad dal vsakemu svojih domačinov, temveč jih je tako dobro nabijal, pobijal in klestil, da je v tem trenutku 4 Turke na tla pobil. Le dva sta bila tako srečna, da sta peté odtegnila. Toda L. s tem ni bil zadovoljen, temuč pobere jo za njima, ter ju kmalu doletí in vjame. Hitro ju zveže ter žene na svoj dom nazaj, kajti tema dvema je vso drugo osodo namenil, kakor sta si jo sama domišljevala.

Ko ju pritira v svojo hišo nazaj, vidi une štiri mrtve na tleh. Pa bodeš rekel, dragi čitatelj, kako pa je to? poprej se je reklo, da naš korenjak nikdar ni bil ubijalec, in — zdaj se sliši, da je štiri rdeče kapce na enkrat ubil? — Al potrpežljivi bralec, le poslušaj Franceta našega, ki sam pripoveduje, da on Turčinov ni ubil. On pravi: „Nisem vedel, da sem te grdobe tako dobro našeškali. Ko una dva vjetnika na dom pricefram, najdem že te štiri stegnjene na tleh. Menda je smrt med tem časom, ko sem jaz una dva lovil, v hišo prišla ter je videla, da so že za pekel zreli, zato jih je menda podavila. Jaz sem smrti le priliko dal, da jih je podavila, kajti čul sem že večkrat, da mora pri vsakem človeku smrt vzrok imeti, zakaj da ga brene iz tega svetá na unega.“ Iz tega, dragi bralec, vidiš, kako je znal naš junak odrezati se.

Ko junak naš odstrani te štiri rdeče kapce, ktere je smrt v njegovi hiši podavila, spomni se, da še danes ni južnal, toraj si misli tisti fižol skuhati, ki ga je ravno lušil, ko so Ozmani v njegovo hišo pridrli. Al drv nič nima. Brez drv pa ni mogel si južine skuhati. Toraj je bilo še treba drv nacepiti. Za hišo je ležal nek star, ves grčav štor. Vzame toraj bêt in zagojzdo, pa tudi una dva vjetnika, ter gré uni štor cepit. Toda Turkov ni zato se seboj vzela, da bi gledala, kako bo on stari štor cepil, marveč sta mu mogla pri tem delu vrlo pomagati. Zdaj jame Ljublančič zagojzdo v štor zabijati. Toda štor se le počasi jame malo razkrojevati, kajti počival je že menda sedem let v miru za L. hišo, tedaj se je že tako postaral in sesušil, da mu je bilo prav težko stara rebra polomiti. Ko se vendar sčasoma štor jame prav široko smejati — to je, ko se štor začne razpokovati — naš junak Turkoma veli, da vsak na enem kraji v razcepljino, ktero je zagojzda štoru učinila, svoje roke deneta in tako štor razdvojita.

Turka sta pokorna in storita, kar jima je Ljublančič zapovedal. Ko svoje roke v štorovo razcepljino vtakneta, on brž zaboj iz štor izmakne, in o joj! — štor razkačen, ker ga Ljublančič ni pustil v miru počivati, Turka tako nemilo ugrizne, da bi bil kmalu vsacemu deset prstov odgriznil. Turka jameta strašno tuliti in si prizadevati, da bi iz žrela štorovega svoje kremplje izmuznila, pa — ni bilo mogoče. Štor ju je prehudo zgrabil, kajti nikakor ga ni bila volja, se raz-

dvajiti, nego še sedem let za hišo v miru ležati in na starost mir uživati.

Ko sta Turka tako v štorovih kleščih zdihovala, jame ju naš junak prav pridno „žajfati“ z nekim prav gorečim kolom. Ko naš vrli junak vidi, da imasta turčina že dovolj namazana hrbta, ju izpusti iz štorove zanjke, da gresta rakom žvižgat. Ko se Turka privlečeta v bližnjo vas h drugim svojim tovaršem, jim pripovedujeta, kaj se jima je pripetilo, in še drugim štirim, ki jih je smrt v Ljubljaničičevi hiši „pojužnala“, vzdigne se jih cela dvanajsterica ter se gré nad Ljubljaničiča maščevat. Ko jih zagleda proti svoji hiši koračiti, brž vzame debelo hojo (smreko) v svoje junaške roke ter jim gré tako oborožen nasproti. Ko ga zagledajo s takim kolom v roci in se spomnijo neusmiljenega precepa, s katerim je pokoril dva vjetnika, se tako prestrašijo, da jim ves pogum v široke hlače uide in se ne upajo Ljubljaničiču zoperstaviti. Obrnejo se tedaj hitro in bežijo, kakor da bi jim za petami gorelo.

Ko naš Samson nazaj na svoj dom pride, ni mu bilo treba si južine kuhati, kajti že je najdel domá vse svoje ljudi, ki so med tem, ko je on une vrage podil, se domú vrnili.

Glej, dragi bralec, tako je junak, kterege sem ti tu opisal, brez puške in sablje postal „strah Turkom.“

Ko so čez nekoliko let zopet Turki v rojstno vas našega korenjaka privohali (naš junak takrat že ni bil pri življenji), bilo je prvo to, da so popraševali, ali je „veliki hrust“ domá, in ko so jim ondašnji prebivalci povedali, da je, brž so jo iz vasi popihali.

Končaje to storijo, ki jo matere pripovedujejo še dan danes otrokom, ti povem, dragi bralec še to, da Fr. Ljubljaničič je še v dobrem spominu vsem dan današnjim prebivalcem one vasi, kjer se je France tako vrolo zoperstavljaj Turkom.

Ko sem bil letos o binkoštih v uni vasi, in sem poprašal po Ljubljaničiču, koj mi je neki mož jel pripovedovati, kako je „veliki France“ Turke sè hojo podil.

Dopisi.

V Buda-Peštu 30. julija. V. B. (Konec.) — In kaj se je „vse“ zgodilo za národno enakopravnost? — Nasvet pododbora se je skoval. Ali kdo pa je porok temu, da ta pododborov nasvet tudi odbor prejme? — In če ga odbor prejme, kdo stoji dober za to, da ga zbor prejme? — Naposled, če ga tudi zbor prejme, kdo stoji dober za to, kedaj se to zgodi? — Vsa ta vprašanja so kaj zmerna, kaj naravna, ali kdo more trditi, da niso upravičena? — Od tega, kedaj in kako se ta vprašanja izpolnijo, je cena omenjenega nasveta tudi v njegovem sedanjem znenju (glašenju) odvisna. — In oziroma na obseg tega nasveta — kaj se v njem vse nahaja? — V vvodu govori pododbor, da je národno ravnopravnost v deželi bivajočih narodov za vodilo považeval ter da si je prizadeval, tak nasvet izgotoviti, po katerem, če ga deželni zbor sprejme, morejo vsem tem narodom njihova národna zahtevanja obveljati do te meje, ktero jim politična jednota, tedaj celota dežele in zakonodavna in državopravna edinost dežele neogibno predpisuje. — Ni ga na Ogerskem nemagjarskega naroda, kateri bi, za národno ravnopravnost se poganjaje, ne bil priznaval politične edinosti dežele, tedaj celosti njenega okrožja, edinosti njenega zakonodajalstva in njene državne uprave. Nikdo ni skušal, od ogerske dežele se odtrgati in tudi ni zahteval družega zakonodajalstva, razun od deželnega zbora, ter tudi nikdo ni skušal, razun središčne vlade sebi še posebne, neodvisne in samostojne vlade vstrojiti. Vsi nemagjarski narodi so slovesno razodeli ter so pri opravičevanji

svojih zahtev vsakemu nestranskemu presojevalcu v lahko razumevni obliki dokazali, da njihova zahtevanja niti celosti deželne, niti edinosti zakonodajalstva in državne vlade ne zavažujejo v nevarnost. Pač pa so si prizadevali zlomiti neprirojeno, iz nasilstva izvirajočo nadvlado magjarstva, zlomiti enakostavljenje magjarstva z deželo, z njenim zakonodajalstvom, z njeno vlado, in to so si prizadevali na prid svobode, na prid občinskega, njim po deželni postavi zagotovljenega prava, na prid svojega narodnega obstanka (jestvovanja), naposled v prid obstanka dežele in še celó na prid samega magjarskega naroda. — Al na vse to se v omenjenem nasvetu zakona ni čisto nič oziralo, — v njem je ogerska dežela le = magjarska, edinost vlade = magjarska vlada, ogerska država = magjarska država!

Ker je pa tako, kakor je — in drugače to ni — zakaj odbor svojega deteta ni krstil s pravim (lastnim) imenom? zakaj ni imel toliko poguma in odkritosrčnosti, kolikor je je imel enaki odbor zbrani 1861. leta, kateri je v vvodu k svojemu nasvetu pod a) rekel: „da občani ogerske dežele vseh jezikov v političnem ogledu le en sam in nerazdeljiv magjarsk narod tvorijo (delajo), kateri vstreza historičnemu pojemu „magjarske države?“ Ker je dalje sedanji zborov odbor národno ravnopravnost v deželi bivajočih narodov za temeljno vodilo svojega nasveta izrekel, zakaj ni posnemal (nasledoval) prilike podobnega odbora od 1861. leta? — zakaj ni imenoval teh narodov, kateri imajo biti v narodnem oziru ravnopravni? Je li mislil, da tega ni treba? Mi mislimo, da je to neobhodno potrebno ter da iz zakona izostati ne sme. — Al ne! — sedanji odbor ni le mislil, da se imenovanje narodov, kateri imajo ravnopravni biti, izpustiti ne sme, marveč je on iz svojega stališča kaj dobro prevdaril, mislé, da to imenovanje izostati mora, ker, če imenuje te narode in med njimi tudi magjarskega, bi nemagjarski narodi kaj lahko mogli priti na to trapno misel, da jih zborov odbor hoče ne le med seboj, temveč in sè samim magjarskim narodom enakopravne narediti. Ako pa odbor med drugimi narodi magjarskega ne omeni, tedaj ti že iz samega tega razvidijo, da imajo Magjari tudi vprihodnje taki vrhovni gospodje ostati, kakoršni so bili do sedaj, in le ostali narodi se imajo med seboj deliti to ravnopravno „nič“, ktero njim Magjari prepustčajo! — Ker pa odbor 1861. leta tega ni prevdaril, ter je med narodi, ki imajo ravnopravni biti, tudi Magjare imenoval, zato je to sedanji odbor pre naredil, kajti od 1861. leta je minulo že 6 let, in premedenost je tako velike korake naprej storila, kakor umetnost, znaño srako na kolu osladčiti ter jo bedakastim gostom dobrookusno narediti. Preglejte celi obseg tega nasveta, §. za §om, pa pri nobeni črki ničesa družega našli ne boste, nego le perje od tiste srake na kolu! — Nečemo tukaj perja parati, ker to je vtrudljiva in nehvaležna reč, ter se je v teh novinah že tudi vse perje podobnih paralo.

Le še dve reči ste, ktere imate več važnosti. — V predposlednjem, to je, v 34. §. stoji, da se vsi, zgoraj vvedenim sklepom protivni zakoni zničujejo! — Kteri so pa ti protivni zakoni? — Al imajo to posemezni občani razsojevati, ali ne zakonodajalstvo? Ali ima morebiti to odvisno biti od rahločutnega (ljubeznivega) razlaganja močnejših, to je, od silovitih ali pa od vladinih uradnikov, če tudi imajo vlada in vsi njeni kakor tudi vsi sedaj še le voljeni stolični in mestni uradniki izključljivo magjarski biti? — O kako prekanjeno! — To je kaj dostojna politiška modrost, ktera svetuje, naj se o tem glasuje, kateri jezik se ima rabiti v teh ozkih mejah, ktere so nemagjarskim narodom prepustčene, in ktera eni petini županijskih zastopnikov